

je. I opet, ako je to Jedno vječno i μέτριο*n* i slično, onda je i nepokretno. Ako je nepokretno, ne mijenja se s obzirom na položaj, ne izmjenjuje se s obzirom na oblik i ne miješa se s ostalim. A kad je to utvrdio, ondje navedenim razlozima zaključujući kaže: »Premda se osjetilu pokazuje mnogo drugog s razlogom, ipak samo biće nije mnogo, nego vječno i beskonačno i posvuda slično samo sebi.«<sup>26</sup> To je ono bitno Ksenofanove misli koju je on ondje prikazao. To je uistinu jako različito od one misli koju je Teofrast gore izložio u priznatoj knjizi, izdanoj u tu svrhu da izloži nauke starijih.

Ali neka bude istinitiji Aristotelov navod, iz kojeg je <Ksenofanovu misao> uzeo Nikola Damaščanin i rekao o Ksenofanu: πρώτος ενίσας<sup>27</sup> »Prvi koji je tvrdio da jedno jest«: a to Jedno kaže da je bog. Zašto je, dakle, trebalo shvatiti tako, kao da je rekao da je ono sveukupno sa svojim dijelovima Jedno, vječno, beskonačno, sebi slično, nepokretno, da se ne mijenja i da ne postaje drugo? Zašto je trebalo protiv svega toga u dugoj raspravi, koja je mimo namjere onoga muža <Ksenofana>, izvan pameti, mimo same stvari, kao praviti se važnim snagama duha? Ne čini se da je dolikovalo filozofskoj časti, da je muž ljubitelj istine, kako se hvali, daleko od svake istine, samu istinu raščerupao sofistickim domišljanjima; time se suprotstavlja Ksenofanovu razlogu koji je bio: »Ako nešto jest, vječno je« – to je prva teza; obrazloženje je: »Ako doista nešto ne može postati iz ničega.« Čerupa taj razlog <Aristotel> na ovaj način: »Da li je nužno da je sve nenastalo ili ništa ne priječi da jedno nastaje iz drugoga?« Priječi doista u onom jednom bogu o kojem je Ksenofan govorio, za kojega je Aristotel znao da je jedan. Priječi također u sveukupnosti za koju Aristotel tvrdi da je jedna, priječi u jednom njezinom dijelu: u

<sup>26</sup> Nije tiskano kao citat i nema grčkog, ali jest citat: ARIST. Xen. 974b.5 – 8 πολλά γὰρ καὶ ἄλλα κατὰ τὴν αἰσθησιν φαντάζεσθαι ἅπασαν. λόγον δ' οὐτ' ἀναιρεῖ τὰ αὐτὰ γίνεσθαι, οὔτε πολλὰ εἶναι τὸ ὄν, ἀλλ' αἰδιόν τε καὶ ἄπειρον καὶ πάντῃ ὅμοιον αὐτὸ αὐτῷ.

<sup>27</sup> Čini se da je to, što se tiče Damaščanina, zabuna. Takav tekst nalazi se u ARIST. Metaph. 986b.21 – 22: Ξενοφάνης δὲ πρῶτος τούτων ενίσας; također: Alex. Aphr. in Metaph. 44.9 – 10 τὸ δὲ ενίσας ἴσον ἐστὶ τῷ πρῶτος ἐν εἶναι τὸ ὄν εἰπών, i ASCL. In Metaph. 41.27 – 28: Ξενοφάνης δὲ πρῶτος τούτων ενίσας. Petrić vjerojatno misli na Asklepija.